

Näyttelykatalogi - suomi

Basaarien kätköistä

9.1. - 18.4.2021

Treasures of the Bazars

SUOMEN KÄSITYÖN MUSEO

Craft Museum of Finland

JYVÄSKYLÄN KAUPUNKI

Museokortti

Kauppakatu 25, Jyväskylä | Avoinna ti-su klo 11-18 | Open Tue-Sun 11-18 | www.craftmuseum.fi

Basaarien kätköistä

9.1.-18.4.2021

Treasures of the Bazars

Basaarien kätköistä -näyttely esittelee kelim-mattoja ja etnisiä koruja keräilijä, emeritus professori Tuomas Sopasen kokoelmasta. Hänen mielenkiintonsa kelimejä kohtaan alkoi jo lapsuuskodista, jossa lattialla oli sukulaisen Kaukasukselta tuoma värikäs matto. Nykyisin se on jo yli satavuotias ja edelleen käytössä. Ensimmäisen oman kelimin Sopanen osti Lontoosta opiskelija-asuntonsa lattialle, ja vuosien mittaan kokoelmaan on kertynyt lähes sata mattoa tai samalla tekniikalla valmistettua kudonnaista.

Kelim- ja korukokoelman kerääminen on ollut vuosien mittainen seikkailu. Siihen on liittynyt useita matkoja Istanbulin, Luxorin ja Marokon basaareihin sekä antiikkikauppoihin Pariisissa, Lontoossa, Tukholmassa ja Helsingissä. Oman jännityksensä keräämiseen ovat tuoneet lukuisat huutokaupat Suomessa ja Ruotsissa. Osa näyttelyssä esillä olevista koruista on peräisin maailmalla tunnetun koruasiantuntijan ja koruista kirjoja tehneen Oppi Untrachtin (1922–2008) kokoelmasta. Sopasen keräämät kelimit ja korut ovat peräisin Tiibetistä Marokkoon ulottuvalta alueelta.

Basaareista, antiikkikaupoista ja huutokaupoista ostettujen esineiden alkuperä ja ikä on usein hankala määrittää. Sopaselle karttuneen kokemuksen ja laajan lähdeaineiston avulla hän on useimmiten voinut selvittää kelimien ja korujen alkuperän. Samoin kuin suomalaisissa kansallispuvuissa ja kansanomaisissa ryijyissä, myös kelimien kuvioinnissa ja koruissa on alueellisia erityispiirteitä.

Kelim

Kelim on alun perin paimentolaisten kehittämä mattotyyppi. Eläinlaumojen mukana liikkuminen ja eläminen edellyttivät matkatavaroilta keveyttä ja käytännöllisyyttä. Samanlaisella tekniikalla tehtyjä tekstiilejä on tehty ja tehdään lähes kaikkialla maailmassa, mutta kelimeiksi sanotaan lähinnä islamilaisen kulttuurin vaikutusalueella tehtyjä nukattomia mattoja tai mattomaisia tekstiilejä. Kelimejä on kudottu erityisesti Turkissa, Iranissa ja Kaukasuksen valtioissa sekä Keski-Aasiassa ja Pohjois-Afrikassa.

Kelimien käyttötarkoitus on ollut vaihteleva. Niitä on käytetty telttojen sisäseinien vuoraukseen antamaan lisäeristystä ja väriä muuten aika ankeaan teltta-asumiseen. Kelimeillä on peitetty päivällä vuodevaatteet sekä istuintyyny ja niitä on käytetty myös materiaalina erilaisten laukkujen, tyynejen ja säkkien valmistuksessa. Kelimien käyttö lattiamattona ei ole ollut niinkään tavallista, mutta ruokailun ajaksi saatettiin lattialle levittää erityiset kelimit (soufreh). Erityisen kauniita ovat rukouskelimit. Niissä on aina keskikuviolla selvä suunta, usein terävä kärki, mihrab. Se kuvaa moskeijassa olevaa Mekan suuntaa osoittavaa seinäsyvennystä. Rukoiltaessa kelim levitettiin maahan ja mihrab suunnattiin Mekkaa kohti.

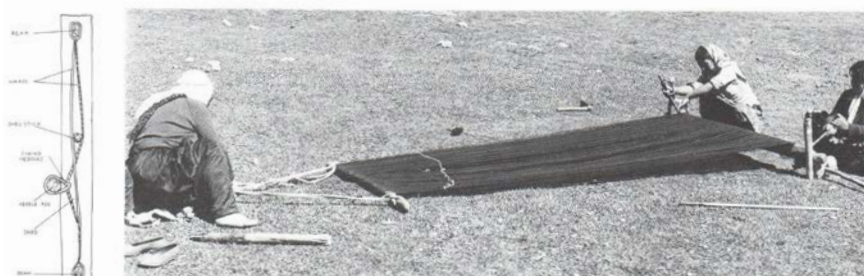

Kelimien valmistus

Kelimit on perinteisesti valmistettu itse lähiympäristöstä löytyneistä materiaaleista. Niitä ovat kutoneet lähinnä paimentolaisheimojen naiset ja tytöt, jotka perivät oppinsa edellisiltä sukupolvilta. Villat saatiin omista lampaista, ne karstattiin ja kehrättiin värttinällä langoiksi ja lopulta värjättiin värikasveilla.

Yksinkertaiset kangaspuut saattoivat muodostua vain parista maahan kiilatusta tukista, joiden välille loimi kiristettiin. Leiripaikkaa vaihdettaessa ne olivat helpot ja kevyet ottaa mukaan. Kudottaessa kelimien kuviot syntyivät pujottelemalla värillistä lankaa loimien väliin yhtenäiseksi pinnaksi. Kude isketään tiukasti suurta haarukkaa muistuttavalla työvälillä suhteellisen harvaan loimeen, joka jää näin näkymättömiin.

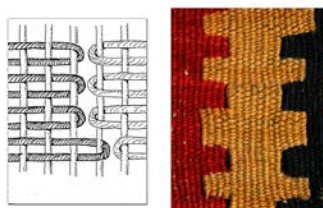
Kelimien kutominen ei etene rivi riviltä, vaan tietynväristä kuviota voidaan tehdä monta riviä kerralla pujottelemalla samaa lankaa edestakaisin kuvion reunalta toiselle. Kutomistekniikasta johtuen kuvioiden ääriviivat ovat vinoja tai vaakasuoria, pykäläisiä, portaittaisia tai hammasteisia.

Kelim-sidokset

Mikäli kelimien kuvioiden väripintojen raja on pystysuora, sen kohdalle syntyy yksinkertaisimmassa tekniikassa avoin rako. Tästä syystä kelimeissä vältetään pitkiä pystysuoria rajapintoja. Usein rajapinnat ovatkin vaakasuoria tai viistoja ja kuviot kolmioita tai kuusikulmioita. Jos on tarpeen saada aikaan pitkä pystysuora linja, pitkien rakojen muodostuminen vältetään esimerkiksi hammastuksella tai tekemällä raja siksak-kuvioiseksi. Usein suurempien kuvioiden ääriviivoja korostetaan lisäämällä niihin kutomisen aikana yksi tai kaksi kerrosta eriväristä lankaa.

Perustekniikalla tehdyt kelimit ovat molemmilta puolilta samanlaisia.

Yksinkertaisin kelim-tekniikka, väripintojen väliin jää avoin rako.

The simplest technique for kilims, creates a slit between the colours.

Sumak- eli kiertopujotustekniikka

Sumak-tekniikassa kudelanka pujotellaan ensin kahden loimen yli eteenpäin, sitten kudelanka kierretään yhden loimen alitse taaksepäin ja sitten taas kahden yli eteenpäin. Kutominen on hyvin hidasta, mutta syntynyt kudus on kestävä. Sumak-tekniikalla tehtyjä kelimien nurja puoli on erilainen kuin oikea puoli. Pintaan saadaan kalanruotokuvio, jos kiertosuunta eri riveissä vaihtuu. Tällöin pinta muistuttaa neuletta. Sumak-kelimejä on tehty erityisesti Kaukasuksella.

Sumak or weft-wrapping technique

In the sumak technique, the weft yarn is threaded over two warp yarns forwards, then the weft yarn is wrapped under one warp yarn backwards and over two again forwards. The weaving is very slow, but the created weave is durable. The reverse side of the kilims woven with the sumak technique is different from the right side. The texture gets a herringbone-like pattern if the direction of the weaving changes each row. The texture resembles a knitwork in this case. Sumak kilims have been made especially in the Caucasus region.

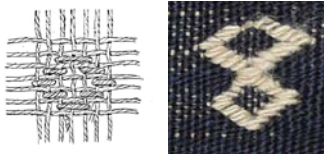

Dovetail-tekniikka

Rakojen muodostus voidaan estää kiertämällä rajapinnan molemmilta puolilta tuleva kude saman loimilangan ympärille. Tällöin kuitenkin rajapinnasta tulee epätarkka eikä niin selkeä kuin yksinkertaisessa tekniikassa. Muitakin menetelmiä rakojen estämiseksi on olemassa.

Dovetail technique

To avoid slits from occurring, the weft coming from both sides of the boundary surface can be woven around the same warp yarn. However, this makes the boundary surface unsharp and not as clear as in the simple technique. Other methods to avoid slits also exist.

Kuviointi ylimääräisellä kuteella

Joskus kudotaan pieniä koristekuvioita käyttäen ylimääräistä kudetta, joka kulkee useamman loimilangan yli. Tällöin kuvion muodostava kude ei kulje tekstiilin reunasta reunaan. Joskus tällaisen cicim-kudoksen peittävä alue voi olla laajakin ja tekniikka näyttää helposti jälkeensä tehdyttä kirjonnalta.

Motifs with additional weft

Sometimes small, decorative motifs are woven by using additional weft that goes over multiple warp yarns. In this case the weft that creates the motif is not threaded from one side of the textile to the other. Sometimes the area that this kind of cicim weave covers, can be quite large and the technique can easily seem like embroidery that was added afterwards.

Jajim-tekniikka

Jajim-tekniikassa loimet määräävät värin ja kude jää piiloon. Loimea luotaessa laitetaan vuorotellen kahden värisiä loimilankoja tiiviisti vierekkäin. Väriparit voivat muuttuakin ja muodostaa pystyraitoja, jolloin kudonnaiseen saadaan enemmän värejä. Kude pujotetaan verraten harvaan, ja ennen kaikkea loimista käytetään tietyllä alueella vain toisen väriset, toisten loimien jäädessä löysin taakse. Kun kudelanka vedetään kireälle, se jää piiloon ja vain loimi jää näkyviin. Kudonnainen on aika paksu ja painava, mutta lämmin. Tällä tekniikalla voi tehdä vain suhteellisen kapeita kaistaleita, mutta niitä voidaan ommella rinnakkain yhteen laajoiksi peitoiksi.

Jajim technique (warp-faced patterning)

In the jajim technique, the warp yarns decide the colour and the weft yarns disappear out of sight. Two different coloured warp yarns are set alternately next to each other tightly when making the warp. The colour pairs can also change and create vertical lines, hence adding more colour to the weave. The weft is threaded fairly loosely and above all, only a certain colour of warp yarn is used in one area, leaving the other warp yarns loose on the reverse side. When the weft yarn is pulled tight, it disappears out of sight and only the warp yarn can be seen. The weave is quite thick and heavy, but warm. Only relatively narrow strips can be created with this technique, but they can be sewn side by side to create large blankets.

Kudevaltainen kuviointi

Kaksivärisiä kuvioita voidaan tehdä myös kutomalla peräkkäiset rivit vuorotellen kahdella erivärisellä kuteella. Yläpuolella oleva kude voidaan kutoa normaalisti tai sen voidaan antaa kulkea suoraan useamman loimen ylitse. Samalla kohtaa toisen värinen loimi kulkee alapuolella vapaana. Tällä tavoin tehdään pienikuvioisia raitoja.

Weft-faced patterning

Two-coloured motifs can also be created by weaving subsequent rows by alternating two different coloured wefts. The weft that is above, can be woven normally or it can go over multiple warp yarns directly. The other coloured warp yarn is following freely underneath it. This is the method to create small-patterned stripes.

Kelimiön kuviomaailma

Kelimiön kuviointi vaihtelee alueittain ja heimoittain. Kullakin heimolla oli sille tyypillinen peruskuviointinsa, mutta jokainen kutoja muunteli sitä omalla tavallaan. Kelimiön kuviot ovat geometrisia ja useimmiten kolmioista johdettuja kuten kuusikulmio ja 8-sakarainen tähti. Monet kuviosta ovat symboleita, joiden tarkoituksena on suojella käyttäjää vaaroilta, pahalta silmäältä tai tuoda hänelle onnea, menestystä, sopuista avioliittoa tai paljon lapsia.

Eri kulttuureissa kuviot voidaan tulkita eri lailla. Ajan saatossa niiden merkitys on voinut unohtua tai muuttua, eivätkä tutkijoidenkaan tulkinnat ole aina yksimielisiä. Lisäksi mattokauppiat keksivät omia tarinoitaan, jotka tekevät kelimit kiinnostavammiksi. Kuvioiden tulkintaa hankaloittaa myös symboleiden useat eri muodot. Esimerkiksi oinaan sarvista löytyy 164 eri muunnelmaa.

Elibelinde
Elibelinde on anatolialainen symboli äiti-jumalattaresta ja äidistä, jolla on lapsi kohdussa. Se tarkoittaa yleisesti hedelmällisyyttä ja runsautta.
Hands-on-hips
Elibelinde is an Anatolian symbol of the mother goddess and a mother with a child in the womb. It commonly signifies fertility and abundance.

Pässin sarvet
Symboloi maskuliinisuutta ja voimaa.
Ram's horn
Symbolizes masculinity and power.

Korvakoru
Yleinen häälähä.
Earring
Common wedding gift.

Risti
Suojaava symboli, joka jakaa pahan silmän neljään.
Cross
A protective symbol to divide the evil eye into four.

Tähti
Salomon sinetti tai tähtimäinen kukka. Se ilmentää onnellisuutta ja hedelmällisyyttä.
Star
Solomon's seal or a starlike flower. It embodies happiness and fertility.

Suden suu / jälki
Laumojen suojaaksi.
Wolf's mouth / track
Protection of the flocks.

Silmä
Suojaava symboli pahan silmän estämiseksi.
Eye
A protective symbol to ward off the evil eye.

Rakkaus ja yhtenäisyys
Johdettu yin & yang -symbolista.
Love and union
Derived from yin & yang symbol.

Scorpion
Suojaava symboli.
Scorpion
Protection symbol.

Koukku
Suojaava symboli tuhoamaan pahaa silmää.
Hook
Protection to destroy the evil eye.

Amuletti
Suojaus ja onni ommeltuna kankaaseen, joka on taitettu kolmioon.
Amulet
Protection and luck sewn into a square of cloth folded into a triangle.

Lohikäärme
Ilman ja veden valtiija.
Dragon
Master of air and water.

Kampa
Symboloi sadetta ja elämän vettä tai suojelee synnytystä ja avioliittoa.
Comb
Symbolizes rain and water of life or protects child birth and marriage.

Lintu
Eri linnut symboloivat hyvää ja huonoa onnea ja kuolleiden sieluja.
Bird
Various birds symbolize good and bad luck, and souls of the dead.

Elämänpuu
Kuolemattomuus, pitkäikäisyys.
Tree of life
Immortality, longevity.

Juokseva vesi / juokseva koira
Makea vesi, tärkeää heimoelämälle.
Running water
Fresh water, important to tribal life.

Kahle
Sitomaan perheet ja rakastavaiset yhteen.
Fetter
To bind families and lovers together.

Takiainen
Kasvi pahan silmän torjumiseen ja kukat symboloivat runsautta.
Burdock
Plant used to ward evil eye and flowers to symbolize abundance.

Hedelmällisyys
Yhdistää kädet lantiolla ja pässin sarven ja sulauttaa naisen ja miehen yhteen.
Fertility
Combines the hands-on-hips and ram's horn for a merging of female and male.

Kappioarkku
Naimattomat naiset valmistavat myötäjäisensä kappioarkkuun.
Trousseau chest
Unmarried women prepare their dowry in a trousseau chest.

1. Matto, Egypti

Matto on valmistettu useasta kapeammasta osasta, joista kolme keskimmäistä osaa on koristettu kudevaltaisella kelim-tekniikalla. Rakojen muodostuminen kahden värin rajakohtaan on estetty ns. dovetail-tekniikalla. Siinä raon molemmilta puolilta tulevat kuteet kääntyvät takaisin omiin suuntiinsa saman loimen ympäri. Kapeammat reunaosat on kudottu loimivaltaisella jajim-tekniikalla.

Vitriini: Algeria

1. Rintasolki. Algeria, Kabylia.

Kabylia Algerian pohjoisosassa on ollut pääasiassa berberien asuttamaa aluetta, ja alueen korut ovat hyvin tunnettuja. Materiaalina on hopea, mutta sen lisäksi on käytetty emalointia. Erityisesti väreinä oli sininen, vihreä ja keltainen. Punaista saatiin mukaan lisäämällä korallin kappaleita. Näillä koruilla katsottiin olevan suojeleva ja parantava vaikutus. Puolikuu liittyy tietysti islamiin ja sen arvellaan suojelevan pahalta.

2. Kaulakoru. Algeria.

3. Rannerengas. Algeria, Kabylia.

2. Matto tai ruokaliina, Libya

Pohjois-Afrikkalaisille tekstiileille tyypillisesti kudevaltaiseen kuviointiin on käytetty pieniä kolmioita.

Vitriini: Marokko, Algeria

1. Osa fibulasta. Etelä-Marokko, Tiznit.

Fibulalla eli soljella ja niiden välissä olevalla ketjulla kiinnitettiin viitan tai muun vaateen yläosa rinnan kohdalta yhteen. Joskus yhtä fibulaa voitiin käyttää myös riipuksena. Ks. myös koru nro 2.

2. Viittasolki, fibula. Marokko.

Normaalisti soljissa ei ole koukkuja, vaan piikki ja rengas toimivat soljen tapaan. Kädet, hamsat, suojaavat pahalta silmältä. Hamsoja ovat käyttäneet sekä muslimit että juutalaiset. Tässä tapauksessa pyöreässä osassa oleva kuusikulmainen tähti viittaa kantajan juutalaisuuteen.

3. Tuaregi-naisen kaulakoru. Algeria, Djanet-keidas, Tassili n'Ajjer, Sahara.

Punottuun tekstiilinauhaan on kiinnitetty pakotettuja metallikappaleita, joihin on lenkeillä kiinnitetty pienempiä kolmiosaisia riipuksia. Ne ehkä kuvaavat ohran jyviä. Kolmessa suuremmassa riipuksessa on filigraanikoristeiset puolikuut ja suojelevat Fatiman kädet.

4. Kaulanauha. Pohjois-Afrikka, todennäköisesti Marokko.

Mahdollisesti osaset kuvaavat ohran jyviä. Intiassa on tehty hyvin samantapaisia.

3. Seinävaate. Marokko

Tällaisia tehtiin erityisesti häättilaisuuksia varten, ainakin antiikkikauppiaiden kertoman mukaan. Muista kelimeistä poiketen niitä pidettiin seinällä. Materiaalina on agave-silkki.

4. Kelim. Turkki, Keski-Anatolia, mahdollisesti hotamish-heimo.

Valmistusalue on ilmeisesti jossakin Konyan ja Adanan tienoilla Keski-Anatolian eteläosassa. Tämän heimon kelimit ovat erityisen arvostettuja, ja tässäkin esim. värien käyttö on hienoa. Kelimistä voi löytää monia symboleja: suden jälki, joka voidaan myös tulkita suojelevaksi lohikäärmeeksi, suden suu, silmä (vinoneliö), jin ja jang -kuvio, vesi, s-koukku, tähti, kahle yhdistettynä suden suuhun, oinaan sarvet.

5. Kelim. Itä-Turkki, Kars-Kagisman.

Yhdessä isossa kuusikulmiossa on sisältäpäin katsottuna kahleen symboli eli kaksi kolmiota kärjet vastakkain, mikä merkitsee avioliiton pysyvyyttä. Silmää kuvaava vinoneliö suojaa pahaa silmää vastaan. Skorpionin symboli suojaa skorpionin puremilta. Oinaan sarvet kuvaavat miehisyttä, s-koukut suojaavat pahalta silmältä. Kampa suojaa synnytystä ja avioliittoa, viisi sormeaa suojaa pahalta silmältä. Kuusikulmion ulkopuolella on s-koukkuja, kampoja sekä onnellisuutta ja hedelmällisyyttä symboloivia tähtiä.

6. Kelim, pinon päällimmäinen. Turkki, Kars / Erzurum.

Kussakin neliössä esitetty peruskuvio on luultavasti pitkälle edennyt muunnos äitijumalattaresta pitämässä kahta korppikotkaa. Linnut ovat yksinkertaistuneet kolmeksi juovaksi. Toisesta suunnasta katsottuna kuvio kyllä muistuttaa hieman neilikkaa, joka esiintyy usein turkkilaisissa tekstiileissä. Eri tutkijat tulkitsevat tätä kuviota eri tavalla. Neliössä on monia muitakin symboleja: ristejä, kampoja, silmiä, s-koukkuja ja pelkistynyt elibelinde-kuvio, joka kuvaa naista kädet lanteilla. Keskellä on pystyrivi oinaansarvi-kuvioita, jotka symboloivat hedelmällisyyttä, sankaruutta, voimaa ja maskuliinisuutta. Reunassa on vinoristejä, joiden merkityksestä ei ole löytynyt tietoa.

7. Kelim. Länsi-Turkki, karakecili-heimo.

Tämän heimon kelimeille on tyypillistä ääriviivojen selkeä porrastuneisuus, sini-puna-valkoinen väritys, voimakkaat kuusikulmioista lähtevät sarvikuviot ja päätyreunoissa olevat tähtikuviot. Erytystä on pienet kukat ja molemmissa reunoissa kerran esiintyvät punaiset käärmeet. Symboleita: suden suu, oinaan sarvet, kahle, kampa, tähdet, ala- ja yläreunassa nauhamainen punavalkoinen pedon jälki, joka symboloi lohikäärmettä. Tästä käytetään usein nimitystä juokseva koira. Reunoissa oinaan sarvet on yhdistetty kahdesta kolmiosta muodostuvaan kahleeseen.

8. Kelim. Turkki, Kars.

Tässä on hieman toisenlainen äitijumala- tai neilikkakuvio kuin kelimissä numero 6. Neilikkakuvion sisällä on pieniä ristejä pahaa silmää vastaan ja kampoja toiveena suojelusta synnytyksessä ja avioliitossa. Kuvioiden välissä on s-koukkuja, ristejä ja kaksi vinoneliötä päällekkäin, joka merkitsee pahaa silmää torjuvaa silmää. Reunakuvio on mahdollisesti takiaisen symboli, joka torjuu pahaa silmää ja voi merkitä myös yltäkylläisyyttä. Siihen on lisäksi liitetty oinaan sarvet, miehisyiden symbolit.

9. Kelim. Länsi-Turkki

Kaikki kelimit eivät ole kuviollisia. Tämä raidallinen kelim on arviolta satavuotias ja siinä on hienot kasviperäiset värit. Samantapaisia raidallisia kelimeitä on tehty muuallakin Turkissa sekä Iranissa. Päissä olevissa vihreissä juovissa on pieniä cicim-tekniikalla tehtyjä vinoneliöitä.

10. Pala laukusta. Egypti

Laukku on kudottu loimivaltaisella tekniikalla kapeissa kangaspuissa.

11. Kantolaukku. Marokko

Tämä laukku pujotettiin harteille siten, että toinen osa oli selän, toinen rinnan päällä. Eläimen selän yli laukku laitettiin poikittain.

Vitriini: Egypti, Palestiina

1. Rannerengas.

Mahdollisesti egyptiläinen tai tadzhikistanilainen, ostettu Egyptistä.

2. Rannerengas. Egypti.

Tyypillinen Siinain alueen rannerengas.

3. Rannekoru. Egypti, Nubia.

Tällaisia rannekoruja on tehty samanlaisista kapeista perusosista varallisuuden mukaan eri levyisinä (lainakin 1–5 perusosaa).

4. Kaulakoru. Egypti.

Kala on hedelmällisyyden symboli.

5. Hopeavyö. Egypti

6. Päähine. Palestiina.

Päähineosa on verhottu kolikoilla.

7. Nilkkarengas. Egypti, Nubia.

Näitä käytettiin identifioimaan kantajansa etnistä ryhmää ja siksi ne olivat tavallisesti suuria.

8. Korvarenkaat.

Oletettavasti Egypti.

9. Korvarengas. Egypti.

Tyypillinen koru Siva-keitaan naisille. Koruun on leimasimella isketty kuusi

kertaa teksti, joka on ilmeisesti tekijän leima.

10. Nilkkarengas. Egypti, Nubia.

Näitä käytettiin identifioimaan kantajansa etnistä ryhmää ja siksi ne olivat tavallisesti suuria.

11. Kaula- tai otsakoriste. Egypti, beduiinit.

12. Nenärengas.

Oletettavasti Egypti.

13. Kaulariipus. Egypti.

Käytetty amulettina, jossa on pahalta silmältä suojaava puolikuu.

Vitriini: Pohjois-Afrikka, Tunisia, Oman

1. Kaulariipus tai pään sivulla käytettävä riipus. Mahdollisesti Oman.

Fatiman kädet (hamsa) suojelivat pahalta silmältä. Kädellä on jo muinaisessa Mesopotamiassa ollut suojeleva merkitys. Nyt sitä pidetään erityisesti juutalaisessa ja islamistisessa kulttuurissa jumalallisen suojelun symbolina sekä hyvän onnen tuojana. Arabimaissa puhutaan usein Fatiman kädestä. Fatima oli Muhammedin tytär. Joskus käsi on pienenä detaljina suuremmassa korussa.

2. Luultavasti pääkoriste, joka kiinnitettiin pääläelle, tai sitten kaulakoru. Pohjois-Afrikka. Alempi osa saattaa olla Intiassa tehty ja koruun myöhemmin liitetty.

3. Kaulaketju. Pohjois-Afrikka.

4. Amulettiriipus. Pohjois-Afrikka.

Tässä on aivan pieniä hamsoja suojelemassa korun kantajaa.

5. Kaulakoru. Mahdollisesti Pohjois-Afrikka.

6. Kaulakoru. Tunisia.

Fatiman käsi, korun keskellä puolikuu.

7. Naisen otsakoriste. Pohjois-Afrikka, ostettu Egyptistä.

8. Naisen otsa- tai kaulakoriste. Pohjois-Afrikka tai Luoteis-Intia, ostettu Egyptistä.

Vitriini: Jemen

1. Kaulakoru. Jemen.

Keskellä on amulettikotelo.

2. Morsiamen kaulakoru. Jemen.

Tässä hopeakorussa näkyy monia Arabian niemimaalla tehtyjen korujen piirteitä: ohuita ketjuja, filigraanityötä ja pienten pallojen käyttöä.

Rukouskelim, Turkki, Audin

Maton keskiosan jumaluutta merkitsevistä kuviosta kasvavan elämänpuun (1) oksien kärjessä sekä latvassa on lintua (2) symboloiva kuvio, joka kuvaa onnea, toivoa, rakkautta ja uutisen odotusta. Puuta suojelemassa on käsiä (3) ja lohikäärmeitä (4). Kädet symboloivat myös hedelmällisyyttä.

S-koukut (5) torjuvat pahaa silmää.

Yläosassa on rivi kuvioita, jotka lienevät hedelmiä siemenineen (6), auttamassa monen lapsen saamista. Niiden yläpuolella on jin-jang-kuvioita (7) tuottamassa harmoniaa avioliittoon.

Sudensuu-kuviot (8) suojelevat susilta, jotka ovat suuri uhka paimentolaisille.

Muutaman kuvion keskellä on kahdesta toisiinsa liitetystä kolmiosta muodostuva ns. kahle-kuvio (9), jonka tarkoitus on saada aikaan hyvä side aviopuolisoiden välille.

Keskustan alaosassa on poikkeuksellisesti monta kuvioita (10), jotka symboloivat jumaluutta. Ehkä niitä suojelemassa on erilaisia lohikäärmeen merkkejä ja iso käsi.

Jumaluuden merkin yläpuolella on vielä pieni merkki, jossa on avioliiton pysyvyyttä tuottava kahle-merkki ja sen keskellä pieni risti (11) suojelemassa pahalta silmältä. Muissakin jumaluuden merkeissä on sisällä kahle tuomassa voimaa sekä lisäksi äärimmilleen yksinkertaistettu maskuliinisuuden ja sankaruuden symboli, oinaan sarvi (12) tai oikeastaan vain puolikas siitä.

Oranssi-sininen kuvio reunustassa lienee takiainen (13), se torjuu pahaa silmää, mutta on myös yltäkylläisyyden symboli.

Uloimmassa reunuksessa on vettä kuvaa siksak-viiva (14), toiveena veden riittävydestä. Siihen on liitetty oinaan sarvia, miehisyyden ja sankarillisuuden symboleja.

- 1 elämänpuu / *tree of life*
- 2 lintu / *bird*
- 3 kädet / *hands*
- 4 lohikäärme / *dragon*
- 5 koukku / *hook*
- 6 hedelmät / *fruits*
- 7 jin ja jang / *Yin and Yang*
- 8 sudensuu / *wolf's mouth*
- 9 kahle / *fetter*
- 10 jumaluus-symbolit / *symbols of divinity*
- 11 risti / *cross*
- 12 oinaan sarvi / *ram's horn*
- 13 takiainen / *burdock*
- 14 vesi / *water*

12. Rukouskelim. Turkki, Gümüşhane / Erzurum.

Rukouskelimit erottaa muista kelimeistä siitä, että niissä on selvä kärki, mihrab, joka suunnataan rukoiltaessa Mekkaa kohti. Rukouskelimit ovat suhteellisen pieniä, sillä niitä kuljetetaan usein mukana. Tämän alueen rukouskelimeitä pidetään suuressa arvossa. Silkki- ja metallilangan käyttö sekä vuosiluku vielä lisäävät maton arvoa. Islamilaisen ajanlaskun mukainen vuosiluku on 1293, joka meidän ajanlaskuksemme muutettuna on 1876. Keskialan isot vinoneliöt symboloivat luultavasti lohikäärmeitä, joita pidettiin suojelijoina. Vinoneliöiden sisällä on jin ja jang -kuvioita. Kenties kutoja on toivonut, että lohikäärme suojelisi erityisesti aviopuolisoiden välistä sopusointua. Samoin keskiosan huipun päällä on pienessä vinoneliössä avioliiton pysyvyyttä symboloiva kahlemerkki, jonka molemmin puolin on miehisyttä kuvaavat oinaan sarvet. Varmaankin ajatuksena on ollut, että aviomies voimallaan suojelee liittoa. Oinaan sarvia on myös keskikentän reunuksessa. Keskikentän yläosan siemeniä sisältävät hedelmäkuviot osoittavat, että kutoja toivoi paljon lapsia ja kammot osoittavat, että hän toivoi suojelusta synnytykseen ja avioliittoon. Keritsimiä muistuttavat kuviot keskikentässä esittävät oinaan sarvia ja symboloivat hedelmällisyyttä, sankarillisuutta ja miehisyttä. Kolmiot niiden sisällä torjuvat pahaa silmää. Suuret S:t, ns. koukut sisimmässä reunuksessa ovat myös suojelevia symboleja. Keskireunuksen kuviot symboloivat skorpionia ja suojelevat niidenpistoilta. Tähdet ulkoreunuksessa tuottavat onnea ja hedelmällisyyttä.

13. Rukouskelim. Keski-Turkki, Kayserin alue.

Keskikentän isot kuviot esittävät päähän asetettavia koristeita, joita morsian käyttää hääseremonian aikana. Ne kertovat, että kutoja haluaa päästä naimisiin. Kolmiot symboloivat silmää: paras keino välttää pahaa silmää on katsoa sitä. Samaa tarkoitusta varten on yläosassa ristejä ja risuaitakuvioita sekä kolmioissa olevia käsiä. Ylinnä mihrabin kärjessä on kahletta symboloiva, kahdesta toisiinsa liitetystä kolmiosta muodostettu kuvio, joka tuo sopusointua avioliittoon; samanlaisia kuvioita on myös maton reunuksessa. Keskustan alaosassa on kampakuvioita, jotka suojelevat synnytystä ja avioliittoa. Keskialan ylä- ja alareunaa kehystää sudenjätkikuvio, joka suojelee karjaa sudelta. Sivureunojen oinaansarvikuviot symboloivat hedelmällisyyttä, sankarillisuutta ja maskuliinisuutta. Alareunassa olevat ristimäiset kuviot esittävät silmää, joka torjuu pahaa silmää.

14. Rukouskelim. Länsi-Turkki, Aydin.

Tämän kelimin iäksi on arveltu n. 100 vuotta. Sitä on kuitenkin korjailtu aika paljon. Kelimin keskikentässä on kuolemattomuutta symboloiva elämänpuu. Se kasvaa tyvellä olevasta jumaluuden symbolista ja sen oksilla on jin ja jang -kuvioisia hedelmiä tuomassa harmoniaa aviopuolisoiden välille. Jotkut jin ja jang -kuvioista on tehty metallilangalla, joka on aikojen saatossa himmentynyt, mutta uutena loistanut kirkkaasti. Jin ja jang -kuvioiden vieressä on lintuja symboloivia kuvioita, joiden tarkoitus on tuoda onnea ja rakkautta. Aivan keskellä yläosassa on pieni kahlekuvio tuomassa avioliitolle kestävyttä ja sen yläpuolella vielä yksi jin ja jang -kuvio, jollainen on myös puun latvassa. Kärjen molemmin puolin on pienet elämänpuut. Ison elämänpuun vasemmalla puolella on vielä pieni keltainen käärme, jonka tehtävänä on suojella käärmeenpuremalta. Puun oksissa on myös käsiä, jotka symboloivat hedelmällisyyttä. Reunan polviraita on toiveena veden riittävydestä ja sen oinaansarvet symboloivat miehistä voimaa.

15. Rukouskelim. Länsi-Turkki, Aydin.

Keskustan jumaluutta symboloivasta kuvioista kasvavan elämänpuun oksien kärjessä sekä latvassa on lintua symboloiva kuvio, joka tuottaa onnea ja rakkautta. Puuta suojelemassa on käsiä ja lohikäärmeitä. Kädet myös symboloivat hedelmällisyyttä. S-koukut torjuvat pahaa silmää. Yläosassa on rivi kuvioita, jotka lienevät hedelmiä siemenineen auttamassa monen lapsen saamista. Niiden yläpuolella on jin ja jang -kuvioita tuottamassa harmoniaa avioliittoon. Sudensuu-kuviot suojelevat susilta, jotka ovat suuri uhka paimentolaisille. Muutaman kuvion keskellä on kahdesta toisiinsa liitetystä kolmiosta muodostuva ns. kahlekuvio, jonka tarkoitus on saada aikaan hyvä side aviopuolisoiden välille. Keskustan alaosassa on poikkeuksellisesti

monta kuviota, jotka symboloivat jumaluutta. Ehkä niitä suojelemassa on erilaisia lohikäärmeen merkkejä ja iso käsi. Jumaluuden merkin yläpuolella on vielä pieni merkki, jossa on avioliiton pysyvyyttä tuottava kahlesymboli ja sen keskellä pieni risti suojelemassa pahalta silmältä. Muissakin jumaluuden merkeissä on sisällä kahle tuomassa voimaa sekä lisäksi äärimmilleen yksinkertaistettu maskuliinisuuden ja sankaruuden symboli, oinaan sarvi tai oikeastaan vain puolikas siitä. Oranssi-sininen kuvio reunustassa lienee takiainen, se torjuu pahaa silmää, mutta on myös yltäkylläisyyden symboli. Uloimmassa reunuksessa on vettä kuvaa siksak-viiva toiveena veden riittävydestä. Siihen on liitetty oinaan sarvia, miehisyyden ja sankarillisuuden symboleja.

16. Oltenialainen kelim. Romania.

Oltenia on alue Lounais-Romaniassa ja siellä on tehty paljon tämän tapaisia kelimeitä. Kuvitus on melko naturalistista ja erityisesti kasveihin perustuvaa. Yleensä kelimeissä langat menevät suoraan, mutta esim. näissä romanialaisissa kelimeissä kaarevat muodot on saatu aikaan kutomalla niin, että langat kaartuvat. Tämä vaatii kutojalta suurta taitoa, koska kudonnan epäonnistuesssa maton kuviot kupruilevat. Toinen hienoa käsityötaitoa vaativat seikka on kukkien värin vaaleneminen kärkeä kohti. Se on tehty käyttämällä kolmea saman värin eri tummuutta. Useimmiten tämäntyyppisten kelimeiden pohjaväri on musta, mutta tässä se on tummansininen.

17. Kelim. Armenia tai Luoteis-Iran, mahdollisesti shahsavan-heimo.

Näille kelimeille on tyypillistä vaakasuorat raidat, joissa on useita suuria, selkeitä kuvioita ja usein joitakin kapeita raitoja niiden välissä. Leveimmän raidan kuvio symboloi skorpionia ja suojaa niiltä. Toisaalta se voi esittää myös lohikäärmettä. Hieman kapeammassa raidassa oleva kuvio on hedelmällisyyden ja voiman symboli. Pieni pojan kuva kertoo, että kutoja toivoi saavansa pojan. Lisäksi kutoja on lisännyt mattoon joitakin armenialaisia numeroita ja ehkä sukunsa symbolin, joka muistuttaa skorpionin- ja lohikäärme kuviota.

18. Kelim-matto. Azerbaidzan, Kuba.

Kubassa, Azerbaidzanin pohjoisosassa on tehty helposti tunnistettavia kelimeitä. Niissä on erityinen siksak-viivareunus ja mustassa, sinisessä tai punaisessa keskikentässä on riveissä erikoisia medaljonkeja. Niiden arvellaan olevan lohikäärmeestä johdettuja. Medaljonkeja on kahta päätyyppiä, joille on viime aikoina annettu nimet golf-maila ja ralliauto. Tämän kelimin medaljongit ovat ralliautoja. Tässä kelimissä hauskaa ovat isojen kuvioiden väliin sirotellut pienet kuviot, jotka kertovat jotain tekijästään. Kammat osoittavat, että hän halusi naimisiin, tiimalasikuvio, että hän toivoi liitolleen pysyvyyttä, tähdet tuottivat onnea ja menestystä, kolmiot torjuivat pahaa silmää, käärmeet estivät käärmeenpistoja, pieni oinaansarvikuvio oli hedelmällisyyden, voiman ja maskuliinisuuden symboli. Lisäksi matossa on pieni valkea kuvio, joka on helppo selittää: koira, jonka päällä on neljä suojelevaa ristiä.

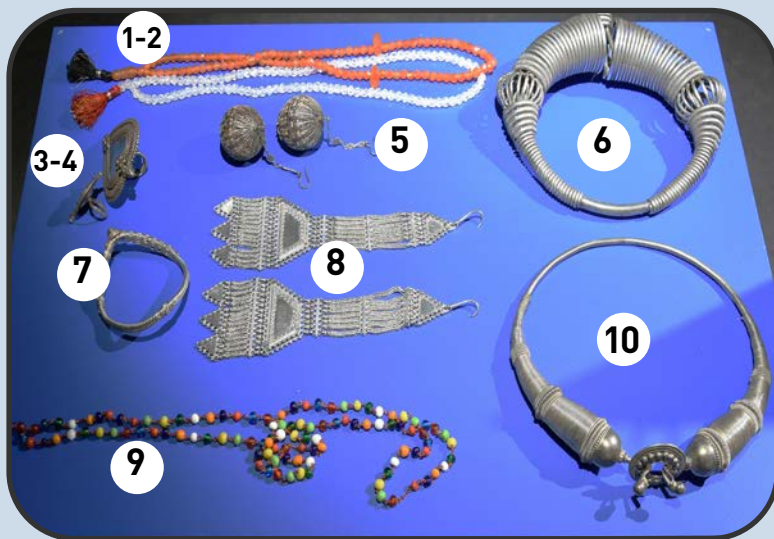
19. Kelim. Kaakkois-Kaukasus.

Tämä on hyvin tyypillinen shirvan-kelim, jossa sama kuvio toistuu leveissä raidoissa ja kapeat raidat muodostuvat vinoneliöistä ja aaltomaisesta siksak-kuviosta.

20. Kelim. Armenia, shahsavan-heimo.

Muistuttaa melkoisesti kelim no. 17:ää, kuviot vain ovat kapeampia. Joidenkin kuvioiden keskellä on suojelevia ristejä tai silmiä symboloivia vinoneliöitä, jotka torjuvat pahaa silmää.

Vitriini: Intia

1. Islamilainen rukousnauha. Intia, Gujarat.

Helmet karneolia. Kuten monessa muussakin rukousnauhassa 33. ja 66. helmi ovat erilaiset kuin muut. Tämä helpottaa laskemista.

2. Islamilainen rukousnauha. Intia, Gujarat.

Helmet vuorikristallia. Islamilaisissa rukousnauhoissa on 33 tai 99 helmeä, tässä 99. Päässä olevan tupsun tarkoituksena on torjua paha silmää.

3. Hopeinen peukalosormus. Intia, Rajastan.

Sormuksessa on ollut peili, jolla

kantaja on voinut katsella itseään. Sitä on käytetty myös vihkiseremonian aikana. Peilin avulla morsian on koettanut hunnun alta saada edes vilaukselta nähdä, miltä hänen sulhasensa näyttää. Peukalosormukset olivat joko pyöreitä tai sydämen muotoisia.

4. Peukalosormus. Intia, Rajasthan.

5. Korvariipukset. Intia, oletettavasti Cuttack.

Hyvin hienoa filigraanitekniikkaa.

6. Naisen kaulakoru. Intia, Gujarat.

Usein kaulakoru oli myötäjäislahja morsiamelle. Sitä käyttivät sekä hindut että muslimit. Tällainen hopeakoru voi painaa jopa 900 g. Koru avataan edestä.

7. Rannekoru. Intia, Tamil Nadu.

Korua on käytetty ylempänä käsivarressa. Muoto mahdollistaa koon sovittamisen.

8. Naisen ohimokorut. Pohjois-Intia.

9. Hindujen rukousnauha. Intia.

Eri värisiä lasihelmiä on 108. Se osoittaa, että nauha on kuulunut Vishnun palvojalle.

10. Kaulakoru. Intia, Rajastan.

Koru on ontto, eikä siis kovin raskas.

Vitriini: Pakistan

1. **Kaulakoru.** Pohjois-Intia tai Pakistan. Puolikuu-koristeen perusteella koru on kuulunut musliminaiselle.

2. **Kaulakoru.** Intia, Uttar Pradesh. Koru on ollut musliminaisten käytössä.

3. **Pääkoriste.** Intia tai Pakistan, Kashmir. Koru muodostuu korvarenkaista ja niitä kannattelevasta, pään yli kulkevasta ketjusta. Puolikuut viittaavat muslimikulttuuriin.

4. **Otsakoriste.** Pakistan tai Egypti. Luultavasti otsapannasta tms. roikkuva naisen otsakoristekoriste, mutta voisi olla myös hevosen pään sivulla riippuva koriste. Sakarat ylöspäin oleva puolikuu suojaa pahalta silmältä.

5. **Kaulariipus,** Pakistan.

6. **Peukalosormus.** Pakistan, Multan. Korun kääntöpuoli on hienosti emaloitu.

7. **Kaulariipus.** Pakistan, Multan. Koru on emaloitu hopeapohjalle.

8. **Vyönsolki.** Pakistan. Teräksiseen pohjaan on upotettu hopea- ja kultakoristelua.

9. **Nilkkarengas.** Pakistan, Punjab tai Intia.

21. Soufreh. Iran, mahdollisesti baluch-heimo.

Soufreh´et ovat nukattomia usein neliömäisiä kudonnaisia, jotka laitettiin maahan tai teltan lattialle ja joille asetettiin ruokailutarvikkeet ja ruoka. Sitten niiden ympärille istuuduttiin syömään. Niille hyvin tyypillisesti kahdessa maton reunuksessa on voimakas sahanteräkuvio. Usein keskellä oli erillinen kuvio. Tämä soufreh on varmaankin aivan uusi, mutta tehty vanhan mallin mukaan. Pienet puuvillaiset, valkoiset kukat ja tumma yleisväritys valkoisine koristeraitoineen viittaa balucheihin.

Vitriini: Intia

1. Kaulariipus. Mahdollisesti Pohjois-Intia. Puolikuu liittyy islaminuskoon ja kuvion arvellaan suojaavan pahalta silmältä. Kolikot ovat intialaisia 25 paisen (1/4 rupian) kolikoita, ainakin yksi kolikko on vuodelta 1960.

2. Kaulanauha. Intia.

Osa korusta muodostuu leveän ja koristeellisen kiinnikkeen avulla nauhaan punotuista yhden rupian hopearahoista, joiden välissä on uurteinen hopeapallo.

3. Amulettikotelo. Intia, Karnataka.

Kotelon sisällä kuuluu olla phallosta symboloiva linnunmunan muotoiseksi hiottu kivi, joka on Shivan symboli. Punottu ketju on kiinnitetty alempaan osaan ja kulkee yläosassa olevan reiän läpi. Näin säiliö voidaan avata eikä kansi katoa. Koteloa käyttävät miehet, naiset ja lapset. Papit kantavat sitä päänsä päällä kankaisen päähineen alla.

4. Amulettikotelo. Intia, Karnataka.

Kotelon yläosa symboloi härän sarvia. Ne viittaavat Shiva-jumalan Nandi-härkään, joka suojelee pahalta.

5. Amulettikaulakoru. Intia, Rajastan.

Korussa on seitsemän pientä suljettua amulettikotelo.

6. Amuletti. Luoteis-Intia.

Amuletin keskustassa on auringon symboli.

7. Amuletti. Luoteis-Intia.

Korun keskustassa on auringon symboli.

8. Amulettikotelo. Intia, Rajastan.

Suorakulmio toisen sisällä symboloi perheen yhtenäisyyttä.

9. Kaulakoru. Intia Rajastan.

Koru on tehty punomalla hopealangasta ontto putki.

10. Nilkkarenkaat. Intia, Rajastan.

22. Soufreh. Koillis-Iran

Tämä soufreh on varmaankin uusi kopio jostakin vanhasta.

23. Soufreh. Iran

Tälle mallille ei ole löytynyt mitään esikuvaa.

24. Soufreh. Iran, luultavasti baluch-heimo Koillis-Iranissa tai Länsi-Afganistanissa.

25. Kelim, Lounais-Iran, qashqai-heimo.

Qashqai-kelimit ovat yleensä hyvin voimakkaan värisiä ja niissä on rohkeasti käytetty monia värejä. Yleisimmissä malleissa mattoon on kudottu diagonaalisesti vinoneliöitä tai muita kuvioita, joiden välissä ja sisällä saattaa olla vielä pieniä kuvioita. Toinen yleinen malli muodostuu kahdesta tai kolmesta isosta vinoneliöstä, joita on monta sisäkkäin. Koska nämä ovat useimmiten paimentolaisten kutomia, lanka saattoi helposti loppua ja oli värjättävä uusi erä. Tämän vuoksi väri saattaa muuttua yllättäen kesken kuvion. Alkeellisten kangaspuiden vuoksi kelimien muoto ei ole aivan täsmällinen. Qashqai-kelimeissä on usein ns. tulppaanireuna, jollainen on tässä kelimissä sekä numerossa 31. Maton kuvioiden rajakohdassa on käytetty ns. dovetail-tekniikkaa sulkemaan muuten liian pitkiksi muodostuvia rakoja. Se näkyy rajakohdan epätasmuällisyytenä: värillinen lanka menee toisen värin puolelle.

26. Kelim, Lounais-Iran, qashqai-heimo

Kuvioinniltaan tämä kuuluu ryhmään, jossa on kaksi tai kolme isoa, monireunaista vinoneliötä päällekkäin. Valkean alueen kutomiseen on käytetty puuvillalankaa, mikä saa kuvion näyttämään voimakkaammin valkoiselta kuin villalanka. Kelimissä on myös pieniä ristejä ja vinoneliöitä suojaamassa pahalta silmältä. Toisen vinoneliön reunassa on myös sarvikuvio, joka tuo hyvinvointia, suojaa satoa ja tuo esille toiveen lapsista.

Qashqai-kelimeille tyypillinen on myös päädyissä oleva kudevaltainen kuviointi, jossa yhdenvärinen kude kulkee useamman loimen ylitse samalla kun toisenvärinen kude kulkee alapuolella samojen loimien ali. Tällä tavalla molemmille puolille muodostuu samanlainen kuvio, mutta värit ovat vaihtuneet. Tämä kuvioraita on kelimeissä 26 ja 30.

Vitriini: Intia

1. Korvakorut. Intia.
Korut ovat kuuluneet musliminaiselle.

2. Kaulakoru. Mahdollisesti Intian niemimaan pohjoisosa. Kala on ollut hedelmällisyyden symboli, koska se tuottaa paljon jälkeläisiä.

3. Kaulakoru. Intia, Bihar.
Kynnellen muotoiset helmet ovat tarkasti samanlaisiksi hiottuja lasihelmiä, joiden taakse on kiinnitetty hopeapohjalla oleva tinafolio. Nämä lasihelmet on hiottu yhtä hienosti kuin jalokivet.

4. Korvakorut. Intia.
Koristeina käärmeestä keskenään riitelevät riikinkukot symboloivat ajan kiertokulkua.

5. Kaulanauha. Intia.

Muoto on johdettu suojelevasta keihään kärjestä, ketjussa on mangon muotoisia, onnea tuovia osia. Keskellä aurinko tai kenties lootuksen kukka.

6. Nenärengas. Intia, Himachal Pradesh.

7. Amulettiriipus. Intia, Gujarat.

Tässä riipuksessa on keskellä nuolenpään muotoinen amuletti ja molemmilla sivuilla sylinterin muotoinen amulettikotelo. Usein amulettiketelot on suljettu pysyvästi. Ajatellaan, että amuletti menettää voimansa, jos joku muu siihen koskee. Suljetussa kotelossa on usein sisällä kirjoitus.

8. Sormus. Intia, Bihar.

Sormuksessa on lootusaiheinen koriste.

9. Kaulariipus. Pohjois-Intia.

10. Rannerengas. Intia, mahdollisesti Orissa.

Korun ulkoneva osa symboloi hindutempelin tornia.

11. Sormus. Intia.

12. Nuolenkärjen muotoinen riipus. Intia, Rajastan.

Korun keskustassa istumassa luultavasti auringon jumala Suryan.

13. Tyttölapsen häpysuoja. Intia.

Häpysuojaa käytettiin lannevaatteen asemesta. Kuviossa suojeleva sankari ratsastaa kamelilla.

14. Tyttölapsen häpysuojus. Intia, Andra Pradesh.

Kuvio esittää elämänpuuta, hedelmällisyyden symbolia.

15. Nuolen muotoinen amuletti. Luoteis-Intia.

Amuletissa on elämänpuu ja ikuista elämää symboloivia riikinkukkoja.

16. Kaulanauha. Intia, mahdollisesti Karnataka.

Koru on punottu hopealangasta ja sen jälkeen pinta on tasoitettu vetämällä koru pienen aukon läpi.

17. Hopeavyö. Intia.

Vyössä on amulettiketeloita, joista keskellä oleva on avattava. Suljetuissa kotelossa on mahdollisesti jokin kirjoitus.

Vitriini: Intia

1. **Kaulakoru.** Intia, Himachal Pradesh. Korun keskimmäiseen levyyn on liitetty ketjun päässä oleva koukku, joka kiinnitetään vaatteeseen. Tällä tavalla koru ei tunnu niin painavalta.

2. **Kaulakoru.** Intia, Nagaland. Naisten korun materiaaleina on lasi- tai karneolihelmiä ja metallista valettuja torvia.

3. **Kaularengas eli hansuli.** Intia, Rajastan. Ontto hopeaputki on kokonaan verhottu kiertämällä ohutta hopealankaa sen ympärille. Keskustassa linnunjalkakuvio.

4. **Seremoniallinen kaulakoru.** Intia, Nagaland. Hampaat osoittavat, että omistaja on ollut hyvä metsästäjä.

5. **Rannekorut.** Etelä-Intia. Tällaisia käyttivät lähinnä maaseudun naiset.

6. **Nilkkarengas.** Intia, Gujarat

7. **Nilkkarengas.** Intia, Gujarat

8. **Käsivarsikoru.** Mahdollisesti Intia, Nagaland, mutta samanlaisia on käytetty monissa muissakin paikoissa.

Vitriini: Intia

1. Kynsien ja korvien puhdistajat.

Luoteis-Intia tai Pakistan.
Teräväpäisellä välineellä puhdistettiin kynnet, lusikkapäisellä korvat.

2. Hopealangasta punottu vyö. Intia.

3. Riipus. Intia.

Rahoja on usein käytetty korujen osina. Tämä riipus on tehty Itävallan kuningattaren Maria Theresian (1717–1780) hopearahasta.

4. Vyö. Intia, Maharadhstra.

5. Puhdistusvälineet. Pohjois-Intia.
Teräväpäisellä välineellä puhdistettiin kynnet, lusikkapäisellä korvat.

6. Leimasin. Intia, Länsi-Bengali.

Nämä eivät ole koruja, vaan eräänlaisia leimasimia, joiden avulla ihoa voitiin kuvioida. Leimasin kastettiin santelipuusta tehtyyn tahnaan ja painettiin sitten iholle. Leimasimen pyöräkuvio on yksi Vishnun tunnuksista. Sen tarkoituksena oli tehdä tiettäväksi, että kuvion kantaja kuuluu tiettyyn lahkoon ja toisaalta tuoda jumaluuden suojaava vaikutus. Oli myös mahdollista, että leimasin kuumennettiin ja sen avulla painettiin ihoon pysyvä merkki.

7. Leimasin. Intia, Länsi-Bengali.

Tämäkin leimasin liittyy Vishnuun. Ylinnä Vishnun jalanjäljet U:n muotoisen otsamerkin yläpuolella, jossa on bengalinkielisiä kirjoitusmerkkejä. Merkin tarkoituksena on huolehtia, että kuoleman kohdatessa sen kantaja pääsee Vishnun taivaaseen.

8. Vyö. Intia, Kerala.

Tällaisia vöitä käyttivät musliminaiset.

9. Vyönsolki. Intia.

Tällaisia solkia ovat käyttäneet brittisairaanhoidajat. Soljen keskiosassa tiikeri on käymässä kauriin kimppeeseen.

10. Vyönsolki. Pohjois-Intia.

Tämän tapaisia vyönsolkia käytettiin kannattamaan miekkavyötä.

11. Vyönsolki. Intia, Madras, Tamil Nadu.

12. Vyönsolki. Intia.

Tässä soljessa on tiikerinkynsiä yhdistävään hopeasolkeen kaiverrettuna päivämäärä 26th DEC 1899. Kyseessä on mahdollisesti eurooppalaisen miehen metsästystrofee.

27. Senneh-kelime. Iran, mahdollisesti Bijar

Senneh-kelimeitä kutoivat kurdit. Näitä on kudottu Luoteis-Iranissa sijaitsevan Sennehin kaupungin ympäristössä, mutta myös muualla kurdien asuttamilla alueilla. Sennehit poikkeavat melkoisesti muista kelimeistä. Niiden kuviointi on hyvin pienipiirteistä, mikä vaatii paljon huolellista työtä. Niille on tyypillistä myös se, että kuvioiden muodot ovat usein kaarevia. Tämä on saatu aikaan pujottamalla kudolangat kaartuen eikä aina vaakasuoraan kuten kelimejä kudottaessa tavallisesti tehdään. Tämä tapa kutoa on vaikea, sillä se aiheuttaa helposti kudotun kankaan kupruilemista. Senneh-kelimeissä on usein melko naturalistisesti esitettyjä kukkia. Samoin vinoneliön muotoinen medaljonki on tyypillinen kuvio niissä. Tämä kelime on varmaankin muita myöhemmin tehty ja siinä on käytetty selvästi paksumpaa lankaa työtä helpottamassa. Kelimin kukat ovat poikkeuksellisen luonnonmukaisia.

Vitriini: Iran

1. Korvakorut. Iran, turkomaanit.

2. Kaulakoru. Isfahan, Iran.

Kristittyjen armenialaisten naisten 1900-luvun alkupuolelle saakka käyttämä perinteinen hopeinen kaulakoru. Tähän ei kuulu ketjua, vaan koru kiinnitettiin päissä olevilla koukuilla vaatteeseen. Riipukset muodostuvat linnusta, kalasta ja kukkanupusta.

28. Senneh-kelim. Länsi-Iran.

29. Satulalaukkupari. Itä-Iran tai Länsi-Afganistan, balouch-heimo.

Sekä punaruskea väritys että kankaassa oleva kuviointi ovat tyypillisiä balouch-heimon kelimeille.

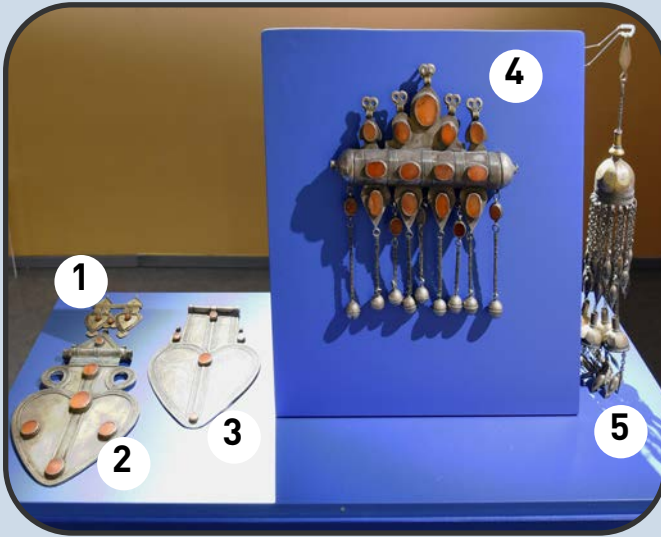
30. Kelim. Lounais-Iran, qashqai-heimo.

Tämä kelim on aika hillityn värinen ollakseen qashqaiden tekemä. Siinä on kuitenkin sekä tulppaanireunus että päissä tyypilliset qashqai-kuvioraidat (samanlaiset kuin kelimissä 26). Myös vinoruudut ja niissä olevat tähdet kuuluvat qashqaiden kuvioihin.

31. Kelim. Afganistan, Maimana.

Maimanassa tehdyt kelimit voivat olla useankin eri heimon jäsenten tekemiä, mutta kuviomaailmaltaan verraten yhtenäisiä ja siksi helppoja tunnistaa. Tyypillisimmät piirteet ovat joko vinoneliöt tai kolmiot, jotka täyttävät keskusalan ja reunoissa ns. tulppaanikuviot. Tämä kelim on ostettu 1976 lontoolaisesta liikkeestä, joka silloin oli maailman ainoa pelkästään kelimeitä myyvä antiikkikauppa. Tämä osoittaa, miten myöhään kelimit ovat alkaneet herättää laajempaa kiinnostusta länsimaissa. Jonkin verran niitä kyllä käytettiin jo 1900-luvun alkupuolella esim. herrainsalongeissa. Kelimin iäksi kauppias sanoi n. 70 vuotta, joten se on nyt yli satavuotias. Tämä varmasti pitää paikkansa, sillä rautavihtrillillä ruskeaksi värjätty villa on alkanut hävitä. Tämä on prosessi, joka vähitellen kemiallisesti hajottaa villan eikä sitä voi estää. Ilmiö alkaa useimmiten näkyä, kun villan ikä lähenee sataa vuotta.

Vitriini: Turkmenistan

1. **Selkäriipus.** Turkmenistan, todennäköisesti tekke-heimo.

Riipusta käytetty joskus myös rinnalla. Se suojaa pahalta silmältä ja sen muoto on johdettu keihään kärjestä.

2. **Selkäriipus.** Turkmenistan, saryk- tai ersari-heimo.

Riipusta kannettiin selän puolella. Kaikkien turkomaaniheimojen naimisissa olevat naiset kantoivat tällaista. Nuolenkärjen muoto suojelee pahoilta voimilta. Ylhäällä oleva kolmio vahvistaa suojelevaa vaikutusta. Yläpäässä olevaan putkimaiseen osaan laitettiin Koraanin värssi antamaan lisäsuojelua

3. **Selkäriipus.** Turkmenistan, mahdollisesti saryk-heimo.

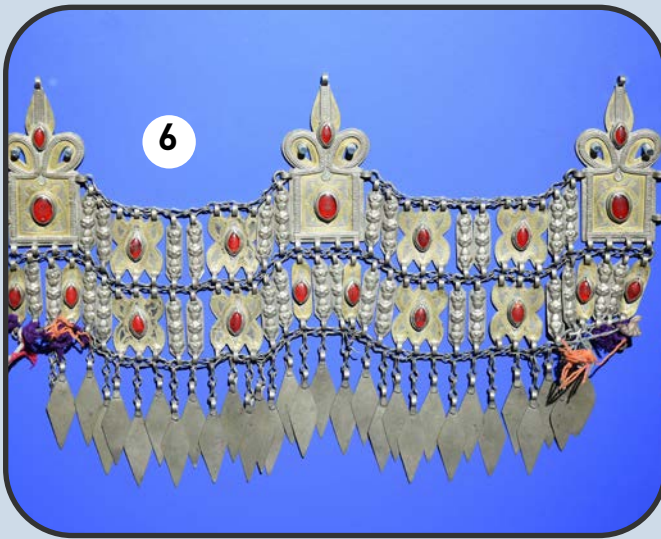
4. **Rinnalla pidettävä amulettikotelo.**

Turkmenistan, mahdollisesti ersari-heimo. Punaiset karneolit suojelevat verenvuodoilta ja haavoittumisilta.

5. **Pääkoriste.** Turkmenistan, tekke-heimo.

6. **Diadeemi.** Turkmenistan, mahdollisesti yomud-heimo.

Tällaista kantoivat ersari- ja yomud-heimojen tytöt ja nuoret naimattomat naiset ennen ensimmäisen lapsen syntymää. Sivuilla saattoi riippua pitkät, monesta osasta kootut riipukset.

Vitriini: Turkmenistan

1. **Pääkoriste.** Turkmenistan, tekke-heimo.

2. **Rannerengas.** Turkmenistan.

3. **Rannerengas.** Turkmenistan, tekke-heimo.

4. **Ilmeisesti viitan solki.** Turkmenistan, luultavasti tekke-heimo. Käytetty viitan tai takin pitämiseen kiinni edestä.

5. **Rintakoru.** Turkmenistan, tekke-heimo. Tämä riippui usein erityisestä kaulakorusta.

6. **Rannerengas ja sormukset.** Turkmenistan tai Afganistan.

Tämä tapa yhdistää rannerengas ja sormukset lienee syntynyt Intian vaikutuksesta. Tapa on ollut käytössä erityisesti Afganistanin pohjoisosissa asuvilla ersari-heimon naisilla.

7. **Kaulakoru.** Turkmenistan, luultavasti tekke-heimo.

32. Tacheh. Iran, Chahar Mahal -vuoristo maan lounaisosassa, lori- ja bachtari-heimot.

Tacheh ´et ilmestyivät Teheranin basaareihin ensimmäistä kertaa vasta 1991. Aikaisemmin niistä ei tiedetty mitään. Nämä kudonnaiset ovat viljasäkkejä, jotka on avattu. Kun niissä kuljetettiin jyviä tai jauhoa, sekä pitkät että lyhyet sivut oli ommeltu kiinni. Tachehit kudottiin aina kaksittain ja joskus ne jätettiin kiinni toisiinsa. Tällaisia oli helppo kuljettaa aasin selässä. Melkein kaikissa on samantapainen, pulloa muistuttava kuvio. Sen merkitystä tai alkuperää ei tiedetä. Vain osa pinnasta on nukitettu, muu osa on kelimkudontaa. Joskus on vielä lisätty ylimääräisiä koristeluja. Reunat on vahvistettu, jotta ompeleet kestäisivät paremmin. Joihinkin on lisätty liikuttelemista helpottavat kahvat.

33. Luultavasti osa satulalaukun kyljestä. Iran

Iranilaisissa käyttökudonnaisissa esitetään harvoin eläimiä, mutta tässä on leijona päässyt mukaan. Joskus samantapaisia leijonia voi nähdä myös matoissa.

34. Säilytyslaukun etuosa eli chival / juval. Mahdollisesti Kaukasus, mutta toinen mahdollisuus on Uzbekistanin turkomaanit.

Chivalit ovat pitkiä, matalia ja avoimia laukkuja, jotka ripustettiin seinälle ja joissa säilytettiin esim. vaatteita tai astioita. Kudotuissa raidoissa on synnytyistä ja hedelmällisyyttä suojaava kuvio sekä koukkukuvio pahaa silmää vastaan.

35. Kuljetus- tai säilytysäkki eli chival. Turkki, mahdollisesti Cumra Keski-Turkissa.

Myös säkkimäisistä kudonnaisista käytetään nimitystä chival. Säkki voitiin sulkea pujottamalla sitä ympäröivä nauha yläreunan lenkkeihin. Chivalissa on lukuisia suojelevia symboleita: s-koukkuja, tähtiä, isoja ja pieniä skorpioneja sekä oinaan sarvet, jotka yhdessä vinoneliön kanssa muodostavat synnytyistä ja hedelmällisyyttä tuottavan kuvion. Keskimmaisessä tummassa raidassa on pieniä kukkia, mikä on suhteellisen harvinaista turkkilaisissa kelimeissä. Mahdollisesti raidan isokin kuvio esittää kukkaa. Tämän chivalin värit ovat teollisia.

36. Hevospeite eli ghudjeri. Uzbekistan.

Jajim-tekniikka on loimivaltaista kudosta. Siinä loimet pingotetaan kahta eri väriä vuorotellen. Kude pujotetaan vain joka toiseen loimeen, jolloin näkyviin tulee vain yhtä väriä ja toisen väriset loimet jäävät löysinä kankaan taakse. Koska harva kude vedetään tiukalle, se ei tule näkyviin, vaan loimi määrää värin. Tällä tekniikalla voi tehdä pituussuunnassa vain kaksivärisiä kuvioita, mutta loimien värejä muuttamalla voi vierekkäisiin kuvioihin saada lisää värejä. Tällainen kelim on yksipuoleinen, nurjalla puolella näkyvät käyttämättä jääneet loimet. Tekniikka ei mahdollista kovin leveiden kaitaleiden kutomista, siksi tällä tekniikalla tehdyt tekstiilit ovat 10–20 cm kapeita nauhoja tai niistä yhteen ommeltuja leveämpiä kankaita. Tässä hevospeitteessä on 12 nauhaa ommeltu yhteen. Nauhojen kuviointi on hyvin rikasta.

37. Mafrashin etuosa. Luoteis-Iran, mahdollisesti Shirvan, shahsavan-heimot.

Tämä on vaatteiden ym. tavaroiden säilytykseen käytetyn mafrashin etuosa. Mafrashit vastasivat suomalaisia arkkuja. Erittäin hienosti valmistettu sumak- eli kiertopujotustekniikalla. Kuviot on kudottu edestakaisella kiertopujotustekniikalla, jolloin kankaaseen syntyy ketjusilmukoilta näyttävä pinta. Valkeissa juovissa olevat S-kuviot antavat suojelua, isommissa S-kuvioissa on äärimmilleen tyylitelty onnea tuottava lohikäärme ja reunoissa pieniä neilikoita.

38. Mafrashin etuosa ja kaksi mafra-arkkua. Kaukasus, mahdollisesti Shahsavan.

Valmistettu sumak- eli kiertopujotustekniikalla siten, että kuviot on kudottu vain yhteen suuntaan tehdyllä kiertopujotustekniikalla. Nämä runsaskuvioiset tekstiiliarkut on tehty erittäin huolellisesti ja kudontaan on mennyt paljon aikaa. Mafrash oli naisille hyvin tärkeä säilytysarkku, joka kuului usein morsiamen myötäjäisiin. Usein jo nuoret tytöt tekivät itselleen mafrashin, jossa sitten säilyttivät vaatteitaan ja muita tavaroitaan.

Vitriini: Tiibet, Nepali (myös Mongolia)

1. Rukousnauha. Tiibet.

Buddhistiset rukousnauhat sisältävät tavallisesti 108 neljään ryhmään jaettua helmeä. Luvulla 108 on useita merkityksiä. Periaatteessa rukouksia pitäisi lukea 100, mutta varmuuden vuoksi kuhunkin sarjaan on lisätty kaksi ylimääräistä siltä varalta, että laskussa tulisi virhe. Toisaalta lamojen pyhiä kirjoituksia on 108 volyymiä ja sen lisäksi luvulla 108 on muitakin mystisiä merkityksiä buddhalaisessa ajattelussa. Kaksi kymmenen helmeä sisältävää sivuketjua toimivat rukouskierrosten laskemisessa. Aina kun yksi kierros tuli täyteen, siirrettiin salamaa kuvaavan ketjun yksi helmi ylös ja sitten kun kaikki olivat

ylhäällä eli 10 kierrosta oli tullut täyteen, siirrettiin toisen, torveen päättyvän sivuketjun yksi helmi ylös. Isompi valkea helmi ja sen molemmiin puolin olevat punaiset helmet kuvaavat buddhalaista kolminaisuutta: maailmaa, Buddhaa ja buddhalaista uskoa. Helmien materiaalit saattoivat olla hyvinkin erilaisia, kasvien siemenistä ihmisen luuhun.

2. Amulettiriipus. Nepali.

Amulettikotelo, jossa filigraania, koralleja ja turkooseja. Samanlaisia on tehty myös Pohjois-Intiassa ja Tiibetissä.

3. Kaulariipus. Nepali.

4. Amulettikotelo. Tiibet, Intia (mahdollisesti Sikkim).

Kotelossa koristeena turkooseja, kaulanauhassa turkooseja, koralleja ja dZi-helmiä. Aidot dZi-helmet ovat erittäin arvostettuja.

5. Kaulakoru. Nepal, mahdollisesti myös Intia.

6. Rannerengas. Mongolia tai Tiibet.

7. Amulettikaulakoru. Tiibet.

Hampaat ovat mahdollisesti keinoitekoisia. Niiden tarkoitus on antaa voimaa.

8. Kaulanauha. Mahdollisesti Nepali.

9. Tuluskukkaro ja tulukset. Tiibet tai Mongolia.

Ripustusosassa keskellä ns. loputon solmu. Se on yksi kahdeksasta buddhalaisesta kallisarvoisesta symbolista, joka viittaa ihmisiä onnellisuuteen johtavaan polkuun

39. Satulalaukkupari. Lounais-Iran, mahdollisesti Qashqai-heimo.

Koko laukku on kudottu yhtenä kappaleena. Usein tällaisissa satulalaukuissa on kelim-tekniikalla kudottu laukkuja yhdistävä väliosia, jolloin laukut asettuvat paremmin eläimen selkään. Tämän laukun nurjalla puolella on kelim-tekniikalla kudottu monikerroksinen vinoneliö sinisellä pohjalla. Samantapaisia on tehty myös Luoteis-Iranissa.

Vitriini: Uzbekistan, Kazakstan

1. Kaulakoru. Mahdollisesti Uzbekistan.
2. Kaulakoru. Uzbekistan, kasakki-heimo.
3. Rintakoru. Kazakstan tai Uzbekistan, kasakki-heimo.
Näille koruille on tyypillistä runsas granulointi.
4. Rannekoru. Mahdollisesti Pohjois-Afganistan tai Kazakstan.
5. Rannerenkaat. Esim. Uzbekistanin tai Kazakstanin kasakki-heimot.

40. Telttanauha. Uzbekistan.

Nauhaa käytettiin oheisen kuvan mukaisesti teltan ulko- ja sisäpinnoilla.

Kuva: David Richardson

(Kirjasta David and Sue Richardson 2012: Qaraqalpaqs of the Aral Delta. Prestel Verlag.)

41. Ikat-värjätyt takit. Uzbekistan.

Ikat-menetelmässä kankaan loimiin piirretään haluttu kuvio ja loimet jaetaan kimpuiksi. Piirretyn kuvion perusteella kustakin kimpusta osa peitetään sitomalla tiukasti, minkä jälkeen kimppu upotetaan väriliemeen. Vapaana oleva kimpun osa värjäytyy, sidottu ei. Jos halutaan useampia värejä, tehdään sama operaatio kullakin värillä. Värjäyksen jälkeen loimet sidotaan kangaspuihin tarkasti oikeaan järjestykseen, jolloin kudottaessa muodostuu halutunlainen kuviointi. Kutomisen jälkeen kangas vielä käsitellään liiman ja munanvalkuaisen seoksella, jolloin siihen muodostui kestävämpi pinta.

Vitriini: Kiina

1. Kaularengas. Kiina, Guangxi, miao-heimo.
Kaiverretut kuviot esittävät kiinalaisen vuosiajanlaskun symboleja: rotta, härkä, tiikeri, jänis, lohikäärme, käärme, hevonen, lammas, apina, kukko, koira ja sika.

2. Rannerengas. Lounais-Kiina, Miao-heimo.

Kaiverukset esittävät lohikäärmettä ja ilmeisesti fenix-lintua. Lohikäärme tuo pitkäikäisyyttä ja fenix-lintu on uudelleensyntymisen symboli.

3. Pieni oopiumpullo. Kiina.

4. Kaularengas. Etelä-Kiina.

Isommassa levyssä on pitkäikäisyyden symboli fenix-lintu ja hyvän elämän symboli lohikäärme sekä mahdollisesti kolme viisasta miestä. Kiinalaiset naiset suosivat tällaisia jäykkiä kaularenkaita.

Vitriini: Tiibet

Simpukkatorvi. Tiibet.

Buddhalaisessa tempelissä käytetty torvi.

42. Kelim. Lounais-Iran, mahdollisesti lori-heimo.

Lori-heimon kelimit on usein vaikea erottaa qashqai-kelimeistä. Tässä ei ole kuitenkaan mitään erityisiä qashqai-kelimeille tyypillisiä piirteitä, joten tämä voinee olla lorien tekemä.

Basaarien kätköistä

Suomen käsityön museossa

9.1.-18.4.2021

Käsiohjelman tekstit

Tuomas Sopenan

Marjatta Parpola

Anne Vesanto

Kuvat

Suomen käsityön museo/Anneli Hemmilä-Nurmi ja Mikko Oikari.

Käsiohjelman taitto

Sari Koskinen

Lähdekirjallisuutta

Ralph Kaffel, 1998: Caucasian prayer rugs. Hali publications

P.R.J. Ford, 1989: Oriental carpet design.

Nicholas Purdon, 1996: Carpet and textile patterns. Hali publications

Ingemart Albertsson, Peter Willborg 1992: Vävd magi.

Kurt Rainer: Tasnacht. 1999. Teppichkunst und traditionelles Handwerk der Berber Südmarokkos.

Hull ja Luczyc-Wyhowska 1993: Kelim, A complete guide. Thames &Hudson

Peter Davies 2000. Antique kelims of Anatolia. W.W.Norton & Company

Y. Petsopoulos ja B. Balpinar 1991: 100 Kelims. Meisterwerke aus Anatolien. Stätliches Museum für Völkerkunde

N. Ölcer 1989: Museum of Turkish and Islamic Arts: Kilims. Eren

V. Enderlein 1986: Orientalische Kelims. Verlag Uta Huelsey, Wesel

R. Kreissl 1995: Art as tradition. Hirmer Verlag. Muenchen

A. Bandsma, R. Brandt 2003. Flatweaves of Turkey. Philip Wiloson publishers

H. Bieler, P. Tanavoli 1994. Tasheh. Das Webstük mit dem Siegel der Heiligkeit. Austrian Export Book

P. Tanavoli, 1998 Tacheh of Chahar Mahal. Yassavoli Publications

RE Wright, JT Wertime 1995: Caucasian carpets and covers. Hali publications

P. Tanavoli 2002. Persian flatweaves. Antique Collectors Club